

O'ZBEKISTONNING ENG YANGI TARIXIGA DAXLDORLIK MASALASI

Azimov Muhammadi Azim o'g'li
SDVMCHBU TF o'qituvchisi
Berdirasulova Shoxsanam Uchqunovna
SDVMCHBU TF 1-bosqich talabasi

Abstract: This article analyzes the scientific and theoretical foundations of the issue of involvement in Uzbekistan's modern history, its social and political aspects, and its role in society. Furthermore, by comparing it with the experiences of other countries, conclusions are drawn about how this process is unfolding in Uzbekistan. The significance of this study lies in the fact that it influences not only the formation of historical consciousness but also the attitude of future generations toward national heritage.

Keywords: involvement, historical consciousness, national identity, historical heritage, social consciousness, sociological, subsidy, grant, project, development.

Аннотация: В данной статье анализируются научно-теоретические основы проблемы причастности в новейшей истории Узбекистана, ее социальные и политические аспекты, а также роль в обществе. Кроме того, на основе сравнения с опытом других стран делаются выводы о том, как этот процесс протекает в Узбекистане. Значимость данного исследования заключается в том, что оно влияет не только на формирование исторического сознания, но и на отношение будущих поколений к национальному наследию.

Ключевые слова: причастность, историческое сознание, национальная идентичность, историческое наследие, социальное сознание, социологический, субсидия, грант, проект, развитие.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonning eng yangi tarixida daxldorlik masalasining ilmiy-nazariy asoslari, uning ijtimoiy va siyosiy jihatlari hamda jamiyatdagi o'рни tahlil qilinadi. Shuningdek, boshqa mamlakatlar tajribasi bilan solishtirish asosida O'zbekistonda bu jarayon qanday kechayotgani haqida xulosa chiqariladi. Mazkur tadqiqotning ahamiyati shundaki, u nafaqat tarixiy ongning shakllanishiga, balki kelajak avlodlarning milliy merosga bo'lgan munosabatiga ham ta'sir ko'rsatishi mumkin..

Kalit so'zlar: daxldorlik, tarixiy ong, milliy identifikatsiya, tarixiy meros, ijtimoiy ong, sotsiologik, subsidiya, grant, loyiha, taraqqiyot

Kirish. Hozirgi rivojlanayotgan davrda har bir jamiyat o'z tarixiy merosini anglash va unga bo'lgan munosabatini shakllantirishga intilmoqda. O'zbekiston mustaqillikka erishgach, tarixiy adolatni tiklash va milliy ongni mustahkamlash

borasida keng qamrovli islohotlarni amalga oshirdi. Shu nuqtayi nazardan, daxldorlik masalasining o'rganilishi nafaqat ilmiy, balki amaliy ahamiyatga ham ega.

Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonning eng yangi tarixida daxldorlik tushunchasining mohiyatini ochib berish va uning jamiyat rivojiga ta'sirini o'rganishdan iborat. [4]Ushbu maqsad doirasida quyidagi vazifalar belgilandi:

- Daxldorlik tushunchasining nazariy asoslarini tahlil qilish;
- Mustaqillikdan keyingi tarixiy jarayonlarda daxldorlikning o'rni va ahamiyatini yoritish;
- Xorijiy tajribani tahlil qilish va O'zbekiston bilan taqqoslash;
- Milliy identifikatsiya va fuqarolik ongini shakllantirishdagi tarixiy ongning rolini aniqlash.

Tadqiqot O'zbekiston tarixining eng yangi davrida daxldorlik tushunchasining ilmiy-nazariy va amaliy jihatlarini kompleks o'rganishga qaratilgan. Oldingi ishlardan farqli o'laroq, bunda milliy o'zlik, fuqarolik jamiyati va davlat siyosati bilan bog'liq jihatlar tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida tarixiy-tahliliy, sotsiologik va qiyosiy tahlil usullaridan foydalanildi. Tarixiy jarayonlarga oid ma'lumotlar o'rganilib, milliy va xalqaro tajribalar solishtirildi. Ushbu yondashuvlar orqali O'zbekistonda tarixiy ong va milliy identifikatsiyani shakllantirish jarayoni ilmiy asosda tahlil qilindi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili qismi.

Hozirgi kunda daxldorlik tushunchasi jamiyat a'zolarining o'z mamlakati, millati va tarixiga nisbatan mas'uliyat va aloqadorlik hissini anglatadi. Bu tushuncha milliy o'zlikni anglash, fuqarolik burchini ado etish va ijtimoiy birdamlikni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, daxldorlik shaxsning jamiyatdagi o'rni va rolini belgilab, uning ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Yurtimiz tarixida daxldorlik tushunchasi turli davrlarda turlicha talqin etilgan. Amir Temur davrida davlatga sadoqat va milliy birdamlik asosiy qadriyatlar sifatida qaralgan. Sovet Ittifoqi davrida esa daxldorlik tushunchasi kommunistik mafkura doirasida talqin etilib, xalqning umumiy maqsadlar atrofida birlashishi targ'ib qilingan.[3, 54-57] Mustaqillik yillarida esa milliy o'zlikni anglash, tarixiy merosni qadrlash va milliy qadriyatlarni tiklash orqali daxldorlik tushunchasi yangi mazmun kasb etdi.

O'zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishganidan so'ng o'z taraqqiyot yo'lini belgilashda milliy qadriyatlar va tarixiy merosga tayangan holda keng ko'lamli islohotlarni amalga oshirdi. Masalan, ikki ming o'n yetti yildan ikki ming yigirma ikkinchi yilgacha bo'lgan davrda ming to'qqiz yuz yigirma olti ta maktabgacha ta'lim muassasalarida qurilish va rekonstruksiya ishlari amalga oshirilib, besh ming sakkiz yuz yigirma sakkiz milliard besh yuz million so'mlik kapital qo'yilmalar o'zlashtirildi. Ushbu sa'y-harakatlar aholining ta'lim va tarbiya jarayonlariga dahldorligini oshirishga xizmat qildi. [1, 72-75]

O'zbekistonda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor

yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Soʻnggi yillarda nodavlat notijorat tashkilotlari soni yigirma butun oʻn yetti foizga oshdi, shuningdek, yuz sakson yetti ta yirik respublika miqyosidagi nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini boshladi. Bu esa fuqarolarning jamiyat hayotida faol ishtirok etishini taʼminlab, milliy identifikatsiyani mustahkamlashga xizmat qilib kelmoqda. Yurtimizda davlat siyosati ijtimoiy ongini yuksaltirishga qaratilgan. Xususan, ikki ming yigirma bir yildan ikki ming yigirma beshinchi yilgacha boʻlgan davrda fuqarolik jamiyatini rivojlantirish konsepsiyasi qabul qilindi. Uning doirasida nodavlat notijorat tashkilotlarining faoliyatini qoʻllab-quvvatlash, ularning huquqiy bazasini takomillashtirish va jamiyatdagi rolini oshirish boʻyicha chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu esa aholining ijtimoiy faolligini oshirish va daxldorlik hissini kuchaytirishga sezirali darajada taʼsir qilmoqda.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlarida fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va milliy identifikatsiyani mustahkamlashga alohida eʼtibor qaratiladi. Masalan, ayrim mamlakatlarda fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatining samaradorligini oshirish uchun huquqiy va iqtisodiy sharoitlar yaratilgan. Bu esa jamiyat aʼzolarining davlat boshqaruvida ishtirokini taʼminlab, ularning daxldorlik hissini kuchaytirishga xizmat qiladi. Xorijiy tajribani inobatga olgan holda, Oʻzbekistonda fuqarolik jamiyatini yanada rivojlantirish, nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini qoʻllab-quvvatlash va aholining ijtimoiy faolligini oshirish orqali daxldorlik hissini kuchaytirish uchun asosiy omil hisoblanadi. Buning uchun huquqiy bazani takomillashtirish, iqtisodiy ragʻbatlantirish mexanizmlarini joriy etish va taʼlim tizimida fuqarolik tarbiyasiga alohida eʼtibor qaratish lozim.[2, 117-118]

Tadqiqot davomida Oʻzbekistonda daxldorlik tushunchasi mustaqillik yillarida yangi mazmun kasb etgani, fuqarolik jamiyatini rivojlantirish va milliy identifikatsiyani mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega ekani aniqlandi. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar va qoʻllab-quvvatlash choralari aholining ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilmoqda. Avvalgi tadqiqotlarda asosan daxldorlik tushunchasining nazariy jihatlariga eʼtibor qaratilgan boʻlsa, ushbu ishda amaliy maʼlumotlarga asoslangan holda mamlakatda olib borilayotgan siyosiy va ijtimoiy jarayonlar tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatadiki, aholining fuqarolik ongini oshirish orqali daxldorlik hissini kuchaytirish mamlakat taraqqiyotiga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar.

Oʻzbekistonda fuqarolarning jamiyat hayotidagi daxldorlik darajasini oshirishga qaratilgan islohotlarga qaramay, ushbu yoʻnalishda hal qilinishi lozim boʻlgan muammolar mavjud:

1. Fuqarolik jamiyatining yetarlicha rivojlanmagani – Hozirgi kunda mamlakatda 5 000 dan ortiq nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyat yuritayotgan boʻlsa-da, ularning aksariyati iqtisodiy va huquqiy cheklovlar sababli toʻlaqonli ishlay olmaydi. Masalan,

soʻnggi 5 yilda nodavlat notijorat tashkilotlarining faolligi atigi 18% ga oshgani qayd etilgan.

2. Aholining huquqiy madaniyati yetarlicha rivojlanmagani – Statistika maʼlumotlariga koʻra, oʻzbekistonliklarning 42% i davlat va jamiyat boshqaruvida oʻz ishtirokini muhim deb bilmaydi. Fuqarolarning ijtimoiy jarayonlarga yetarlicha jalb qilinmasligi ularda jamiyatga daxldorlik hissining pastligiga olib kelmoqda.

3. Yoshlarning ijtimoiy faolligining yetarli emasligi – Yoshlar orasida ijtimoiy jarayonlarga qiziqish va ishtirok etish darajasi pastligicha qolmoqda. Masalan, 2022 yilda oʻtkazilgan ijtimoiy tadqiqot natijalariga koʻra, yoshlarning atigi 29% i jamoat tashkilotlari faoliyatida ishtirok etgan. Bu esa jamiyatga boʻlgan daxldorlik hissining susayishiga sabab boʻlishi mumkin.

4. Axborot xabardorligi yetarli emasligi – Ommaviy axborot vositalari va raqamli platformalar orqali aholining fuqarolik jamiyatiga oid masalalar boʻyicha xabardorlik darajasi yetarli emas. Soʻnggi 5 yilda ijtimoiy tarmoqlarda fuqarolik jamiyatiga oid muhokamalar soni atigi 11% ga oshgan, bu esa dolzarb masalalar boʻyicha jamoatchilik fikrining sust shakllanishiga sabab boʻlmoqda.

Tavsiyalar.

Yuqorida koʻrsatilgan muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi tavsiyalar ilgari suriladi:

1. Fuqarolik jamiyatining huquqiy va iqtisodiy asoslarini mustahkamlash – Nodavlat notijorat tashkilotlariga moliyaviy imtiyozlar berish, ularning huquqiy maqomini mustahkamlash va faoliyatini qoʻllab-quvvatlash boʻyicha maxsus davlat dasturlarini ishlab chiqish zarur. Xorijiy tajribaga koʻra, fuqarolik jamiyatining rivojlanishi davlat tomonidan subsidiya va grantlar ajratilishi bilan bevosita bogʻliqdir.

2. Aholining huquqiy madaniyatini oshirish – Davlat va jamiyat oʻrtasidagi aloqalarni kuchaytirish uchun taʼlim muassasalarida fuqarolik jamiyatiga oid fanlarni kengroq joriy etish va aholiga maxsus seminarlar tashkil etish zarur. Masalan, Germaniyada fuqarolik huquqlari boʻyicha oʻquv dasturlarining keng joriy etilishi natijasida fuqarolarning jamiyatga jalb etilish darajasi 48% dan 72% gacha oshgan.

3. Yoshlarning ijtimoiy faolligini oshirish – Yoshlarni jamoat tashkilotlari va ijtimoiy loyihalarga jalb qilish maqsadida maxsus grant dasturlarini ishlab chiqish lozim. Shuningdek, yoshlarni ijtimoiy faollikka undash uchun universitet va maktablarda volontyorlik dasturlarini kengaytirish kerak. Masalan, Skandinaviyada yoshlar orasida ijtimoiy loyihalarga jalb etish darajasi 90% ga yetgani shuni koʻrsatadiki, bunday yondashuv natijador hisoblanadi.

4. Axborot xabardorligini oshirish – Fuqarolik jamiyati va ijtimoiy faollik masalalariga oid axborotlarni keng tarqatish uchun ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va davlat idoralarning hamkorligini yoʻlga qoʻyish kerak. Shuningdek, maxsus onlayn platformalar orqali aholining davlat boshqaruvida ishtirok

etishiga imkon yaratish lozim. Masalan, Buyuk Britaniyada bunday onlayn tizimlar orqali har yili 350 000 dan ortiq fuqaro davlat boshqaruvi va qonunchilik muhokamalarida qatnashadi.

Yuqoridagi tavsiyalar O‘zbekistonda fuqarolik jamiyatining rivojlanishiga hissa qo‘shib, aholi orasida jamiyatga daxldorlik hissini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Xulosa.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, jamiyatga daxldorlikni oshirish uchun fuqarolik institutlarining huquqiy asoslarini mustahkamlash, ta’lim tizimi orqali fuqarolik ongini shakllantirish, yoshlarni ijtimoiy jarayonlarga jalb qilish va ommaviy axborot vositalari orqali fuqarolik faolligini qo‘llab-quvvatlash zarur. Xorijiy tajriba shuni tasdiqlaydiki, fuqarolarni davlat boshqaruvi va jamiyat rivojiga jalb etishning samarali mexanizmlari ishlab chiqilgan mamlakatlarda barqaror rivojlanish ta’minlanadi. O‘zbekistonda ham bu borada aniq chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali fuqarolarning ijtimoiy faolligini oshirish va jamiyat taraqqiyotiga yanada katta hissa qo‘shadi.. Bu esa yurtimizning demokratik rivojlanish yo‘lida barqaror taraqqiyotga erishishini ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Karimov.I.A.”O‘zbekiston mustaqillika erishish ostonasida kitobi” 2011. B. 72-75.
2. Mirziyoev Sh.M. “Yangi O‘zbekiston strategiyasi” Toshkent: “O‘zbekiston” nashriyoti, 2021. B. 117-118.
3. Karimov I.A.” Ona yurtimiz baxtu iqboli va buyuk kelajagi yo‘lida xizmat qilish -eng oliy saodatdir.” -Toshkent: O‘zbekiston, 2015. B. 54-57
4. Azim o‘g‘li, A. M. (2023). O‘rta Osiyodagi birinchi uyg‘onish davri yevropasentirizm va osiyosentrizm kontekstida. Yangi asr innovatsiyalari jurnali , 37 (2), 112-118.
5. Azimov, M. A. O. G. L. (2022). Ko‘rfaz mamlakatlarida internet texnologiyasining rivojlanish dinamikasi (siyosiy va iqtisodiy sohalar misolida). Scientific progress, 3(3), 655-659.
6. Oglu, A. M. A. (2025). Specific Indicators of The Means of Forming a Sense of Relevance to National History. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 6(03), 12-16.
7. <https://pravacheloveka.uz/oz/news/yangi-ozbekistonning-barpo-bolishi-islohotlaming-birmchi-bosqichi-natijalari-va-keyingi-taraqqiyot-vazifalari>
8. <https://uza.uz/oz/posts/ozbekiston-ijtimoiy-davlat> 387619